

A virágrezegtető

Nagyapa fiatal korában igen szerette a nőket. Mindig mondta, hogy a szerelem olyan, mint a pénz. Hogyan mondta? „A szerelem olyan, mint a pénz. Vagy mint a csillagok fénye. Jön vagy megy, de hogy van, az biztos.” – Nagyapának mindig volt pénze. Híres művészként ismerték, első név a szakmában. Ő viselt a családban először szmokingot és ilyen szavakat használt, hogy „pardon”, „metró” és „jazz”. Egyszer megkérdeztem, hogyan lett virágrezegtető. Elmondta.

Valahol vidéken, még ezerkilencszázhuszban, egy szállodában ült a reggelizőasztalnál, mint hazautazó kereskedelmi megbízott. Egyedül evett az asztalnál. Lassan, ráérősen kente a vaját a pirított kenyérré. Nagyapa szó szerint így mondta: „...Lassan, ráérősen kentem a vaját”. Az asztal közepén egy cserépedényben nagy csokor mezei virág pompázott. „Kankalin, pipacs és búzavirág. Egy cserépedényben pompáztak.” Szórol szóra ezt mondta a nagyapám. Az étkező mellett valaki hegedűn gyakorolt. Nagyapa gyönyörködött a színes csokorban és a könyökével óvatlanul meglökte az asztalt. A virágok táncolni kezdtek. Jobbra-balra hajladoztak az edényben, mintha a légáramlat mozgatta volna őket. Nagyapa, aki mindig fogékony volt a költői dolgokra, észrevette, hogy a virágok a hegedűszóra hajladoznak. Még azt is fölfedezte, hogy a vörös pipacsok a mély hangokat kedvelik, míg a sárga és kék virágok inkább a magas hangfekvésre érzékenyek. Nagyapám akkor még mit sem sejtett a felfedezés jelentőségéről. Huszonhat éves fiatalember volt, gondosan fésült, igyekvő kereskedelmi megbízott. Ült a reggelizőasztalnál, lassan kente a vaját és gyönyörködött a virágok táncában.

A vasútállomáson, ahová nagyapám, a pályakezdő ügynök anyagi megfontolásból gyalog ment ki, egy apró incidens történt. A váróterem előtt egy kövér cigányasszony virágot árult kosárból. Nagyapám jókedvűen füttyörészve a kosárra nézett. A virágok örült táncba kezdtek. Pedig semmiféle hegedű nem szólt! A kövér asszony rémülten próbálta ráncba szedni a megbolondult virágokat. A csokrok lábra kaptak a kosárból és a síneken keringtek, forogtak, billegtek, ugráltak egyik talpfáról a másikra. A cigányasszony a portéka után szaladt. A várakozó utasok szájtátva nézték, hogyan kapkod a csokrok után. Alig lehetett elrántani a közeledő vonat útjából a sipákoló kövér nőt, de a virágok mind odavesztek. „Én már sejtettem valamit” – mondta nagyapám, aki a többi utassal fölszállt a vonatra. „Búsan néztem a sínekre. ...Micsoda mézszál! Vége a karrieremnek.”

Pedig nagyapa karrierje akkor indult igazán! Otthon kitört a botrány, amikor bejelentette, hogy felhagy a kereskedelemmel és külföldre utazik. Nagyapa apja, az én dédapám, nagy tekintélyű reálgimnáziumi görög–latin tanár, a klasszikus műveltsége dacára úgy elverte nagyapát, hogy recsegett! De nagyapát semmi sem tarthatta vissza. Újévre már Kitzbühelből küldött a családnak üdvözlő képeslapot.

Nagyapa eleinte az utcán és piacokon gyakorolt, mert ott árultak a virágosok. Kigyakorolta a füttyörészést olyan-

ra, hogy a virágok a tánc végén visszaugrottak a helyükre, így nem támadt baja a virágárosokkal. Sőt, néhány fillért még fizettek is nagyapának, mert a látványos virágtáncra sokan megálltak a bódék előtt. Egy gazdag szállodatulajdonos itt a piacon figyelt fel nagyapa mutatványára. Másnap este már fekete szmokingban feszített az esti műsorban. Közvetlenül a bevezető konferansz után következett a produkció, melyet az igazgató, bizonyos Erwin Finklstejn regényes fantáziával „A szívcsaló kokain” névre keresztelt.

Nagyapa a csöppnyi színpad fénykörébe lépett. Máris asztalt helyeztek elébe, óriási rózsacsokorral. Nagyapa összeverte tenyerét, és a zenekar elcsöndesült. A zongorista a „Für Elise” témáját játszotta, nagyapa pedig látványosan a magasba emelte a kezét. Rávetette tiszta pillantását a virágokra, melyek rezegni és hajladozni kezdtek.

Nagyapa számított a közönség értetlenkedésére. Mindig akadtak, akik mágneses trükkre gyanakodtak és vékony huzalokat sejtettek a rózsák között. Akkoriban ezerkilencszázhuszonkettőt írtak, az elektromosság megbűvölte Európát. Nagyapa ezért a közönség soraiból kiválasztott egy finom hölgyet, akit könnyed eleganciával az emelvényhez vezetett. Figyelmet kért, majd felszólította a médiumot – ő nevezte így –, hogy tekintsen a rózsacsokorra, lehetőleg pislogás nélkül. Most pedig gondoljon arra, akit szeret! Gondoljon még erősebben arra a valakire! A zongorista egy keringőbe kezdett. És tessék, a rózsák táncra perdültek a hölgy és nagyapa tekintete előtt! Felcattant a taps, és a muzsika végén nagyapa egy könnyed meghajlással a színpadon a hölgynek ajándékozta a rózsákat a direktio előzetes engedélyével.

„Ostoba szív, te ostoba szív! Bugyogj könnyízű melódiát!” – Ezt nagyapa másnap reggel mondta a médiumoknak, akik általában személyesen keresték fel őt a szerény szobában, amit az igazgatóság biztosított a szállodában fellépő művészeknek. A hölgyek titokban köszönetet mondtak az előző esti élményért. Ám hiába! Mert nagyapa szíve estéről estére másokért dobogott.

Érdekeltek a további részletek. De nagyapa másról kezdett mesélni. Arról, hogy Kitzbühelben végül muzsikust fogadott, egy elsőosztályú hegedűst a saját költségén. És amikor Biarritzban a Grand Hotel körpanorámás teraszán szerepelt, éppen akkor a Duke Ellingtonék ott játszottak. ...Akkor volt a dzsessz itt Európában nagy divat! Bemutatták őt Ellingtonnak, aki szívesen rögtönzött volna valami muzsikát nagyapa produkciójához. „Ugye megérti, hogy nem tehetem?” – felelte nagyapa udvariasan. „Még sértődne a partnerem.”

Nagyapa egyre híresebb lett. Kapkodtak érte a szállodaigazgatók és a nők. Ő pedig úri gesztussal az utóbbiakra költötte az előbbieket pénzét. „Fényes és gazdag idők voltak!” – mondogatta nagyapa és csettintett a nyelvvel.

Kerek húsz év után jött haza nagyapa, sikeres művészként és szmokingban a saját automobiljában. Ősz szálak vegyültek a megritkult hajába, de még mindig vonzó férfi volt. Ezerkilencszáznegyvenkettőt írtak, és háború dúlt Európában. Dédapám temetése után másnap visszament

Bodnár István fotója

Svájcba. „Bőrülékes Messerschmidt túrakocsim volt” – mesélte nagyapa. „Nézték is a katonák a határon! Ja, Messerschmidt! Das ist gut!”, mondták és nevetve az égre mutogattak. A felhők között német kötelék húzott. Megvárták, míg elmegy. Akkor elvette az útlevelemet egy náci őrmester. Kiolvasta az utolsó betűig, már azt hittem, sose adja vissza. De visszaadta és tisztelgett, hogy mehetek. Begyűjtöttem a motort és ő azt mondta: „Nem emlékszik rám, Herr Blume? Én voltam a saxofonos Kitzbühelben, a Finklstejn szállodából!” – „Klappt!” – feleltem. – „Hogy van Erwin Finklstejn? – Zsidó volt. Deportáltuk” – felelte az őrmester. „Tudod, fiam, én tőkgi nyomtam a gázpedált!”

Nagyapa a háborút Luganóban húzta ki, kellemes helyen, csak éppen közel esett Olaszországhoz. A háború szele átfújta a határon. A Continental Szálloda éttermében megritkultak a vendégek. És az idők is megváltoztak... Nagypának nem volt akkora sikere, mint korábban. Estéről estére gyérült a közönség, mikor „a virágok fejedelme” föltette a lemezt a gramfonra, hogy a mutatványba kezdjen. ...Hol volt már a zenekar, az élőzene varázsa! És hol voltak a szép nők?! A hölgyek is megritkultak. Csak a klasszikusok maradtak, Bach és Vivaldi.

Egy este nagypát szörnyű szerencsétlenség érte. Csinálja a számot, rezegtet, a virágok hajladoznak, rázzák szirmaikat a ritmusra, ahogyan azt szokták. Lecseng a muzsika. Nagypa fölemeli víztiszta tekintetét, hogy megköszönje a tapsot, amikor észreveszi, hogy... A teremben nincsen senki. Senki! Egy teremtett lélek sem. Úresnek az asztalok és üresnek a székek. Még pincérek sincsenek, pedig nekik kötelező ott lebzselniük. De senki, mondom, senki nem volt a teremben.

Nagyapa csodálkozva kikapcsolta a gramfont. Csönd lett. A szomszédos szalonból nők sikongatását, tapsot és éljenzést hallott. Kíváncsian benyitott az ajtón.

A szalonban tolongtak a vendégek. A tömeg gyűrűjében, a csillár alatt egy nő ült karosszékekben. Kihívóan

mély dekoltázsából elővett egy érett banánt, és egy közeli férfinak nyújtotta. „Most a tábornok úr következik!” – Mindenki zsongott, többen fogadtak. „Egy palack Veuve Clicquot Ponsardin-t a tábornok úr győzelmére!” – Tartom!” – röpködtek a kiáltások. A pocakos tábornok lassú mozdulatokkal meghámozta a banánt. A héját hanyagul egy tálcára dobta. A meztelen gyümölcsöt a hölgy keblének vágatába illesztette, és zsupsz!, becsúszta a banánt. „Meddig csúszott? Meddig csúszott?” – kiabálták mindenfelől. Nagypa nem várta meg az eredményhirdetést. Csendesen becsukta az ajtót.

Aznap lépett föl utójára az én nagypám, „a virágok sértődött fejedelme”, ahogyan a szállodaigazgatók nevezték. Visszavonultan élt a megtakarított vagyonából. Nők nélkül, fény nélkül, szerényen. Néha még kiment a vasárnapi piacra, hogy nosztalgiából végignézzze a virágárusok standjait. Ilyenkor rezegtetett, persze titokban, ha nem volt feltűnő, mert fűjt a szél.

Nagypám ezerkilencszáznegyvenöt karácsonyán jött haza Luganóból gyalog, kopaszon és nagykabátban. Maradék pénzéből két dologra futotta: a dédanyám temetésére és egy fából eszkábált bódéra a Kálvin téren. Ez volt a Blum-féle mézárszék, ami az akkori időkben reménytelen vállalkozásnak indult. A város romossá bombázva, és mindenből hiány volt. Hús sehol. ...De a Kálvin-téren, a Blumnál van hús! „...Honnan szerzi?! Döghús az, ne vegyétek! Mérgezett!” A sor mégis hosszan kígyózott nagypám fabódéja előtt. Nagypa reggel hatkor nyitott, nyolcra mindenen túladdott, és hiába mondta a várakozóknak, hogy csak holnap lesz hús, azok ott álltak tízig. Nagypa sietett haza lefeküdni a kibombázott lakásba, hogy kialudja magát estig.

Sötétedés után nagypám elment vadászni a Margit-szigetre. Legtöbbször galambokat és kóbor kutyákat hipnotizált. Csak rájuk nézett azzal a víztiszta, világos szemével és az állatok mozdulatlanra dermedve engedték magukat megfogni. Nagypa az első sikeren felbuzdulva még az

Állatkertbe is kiment, hátha fog valami nagyvadat. Elkésett, mert az Állatkertet már kifosztották.

A mészárszék jól jövedelmezett. Nagyapa már nem árult. A beszerzéssel foglalkozott, persze a legnagyobb titokban. Csak a segéd tudta az igazságot, aki a húst feldolgozta. Jól ment a bolt, hamarosan a Dohány utcába költöztek egy helyreállított üzlethelységbe.

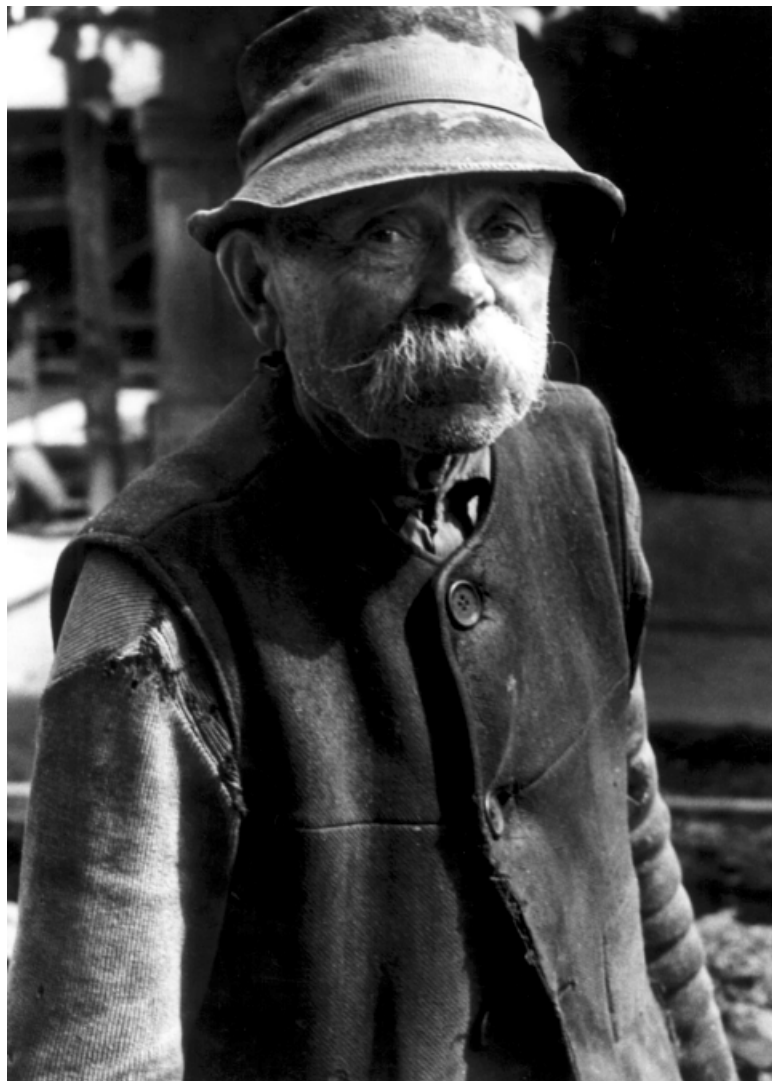
Két év alatt két fontos dolog történt nagyapával. Az egyik, hogy Blum úrról Virág elvtársra magyarosította a nevét. A másik, hogy megnősült. Így lett nagyamám, és később így lett nekem apám, majd végül így lettem én.

Nagyapát negyvennyolcban államosították. Elvették az üzletet és közölték vele, hogy örüljön, amiért nem tartóztatják le, mint osztályellenséget. ...Mert ők tudják, honnan van a hús! És gyanús ez a hosszú külföldi tartózkodás. „Mi volt a maga eredeti foglalkozása?!” Nagyapa nem merete bevallani, hogy virágrezegtető. Csak anynyit mondott: művész volt.

Nagyapa ezekről az időkről nem szívesen beszélt. Az akkori dolgokat Puha ügyvéd úrtól tudom, aki ezt-azt mesélt a régi dolgokról, ha látogatóba jött hozzánk. Egy meleg nyári vasárnap délután a szokásosnál több fröccsöt ittak. Az ügyvéd úr beszédes kedvre derült. „Nagyapáddal a Vizafogó telepen barátkoztam össze. Én, mint irredenta ügyvéd a Vignali Műércöntödében dolgoztam segédmunkásként. Minket bíztak meg a háborúban megsérült bronzszobrok begyűjtésével. Vagy az olyanok lebontásával, amelyek nem sérültek meg, de rosszat ábrázoltak. Mondok egy példát: mi bontottuk le az Ereklés Országzászló turulmadarát. Kemény munka volt! Kézi erővel hordtuk a mázsás tagokat. Egyszer bejön a Vignali Gusmanó úr az üzembe és azt mondja: na, fiúk, visszük a Görgeyt a Vizafogó gátra! Ez azt jelentette, hogy a Görgey Artúr másfél életnagyságú bronz lovasszobrát át kellett szállítanunk a Csatornázási Vállalat telepére. A súlya volt vagy tizenöt mázsa... Darabokban hevert. Csak a ló feje, ahogy eltört a nyakánál, lehetett száz kiló. Kocsira még fölraktuk, mert az öntödében volt emelőcsiga. Hanem levenni aztán..! Mert a telep egy körbekerített üres föld volt csupán. Na fiúk, csak dobálják le ide a bronzot, legyintett a Gusmanó úr. Hát a ló tökéjét még ledobtuk. ...De a többit?! Azt hogyan?

Ekkor jött oda a te nagyapád. Bemutatkozott, ő itt a raktaos, korábban művész volt. Majd ő segít lerakodni. És én csak fogjam meg a ló fejét és emeljük együtt. Ráálltam a tréfára, hogy ketten le vesszük a száz kilót, mert a többiek már ugrattak: majd a Dobostorta leemeli... Ez volt az én gúnynevem. Mert én Puha vagyok. Nagyapáddal kétfelől megragadtuk a lófejet és hopp! Lehajítottuk a kocsiról.

Magam is meglepődtem, milyen könnyű volt. Az a súlyos bronz lófej valahogyan megkönnyebbedett. Az emberek elhallgattak. A Gusmanó úr ocsúdott elsőként a

Bodnár István fotója

csodálkozásból. „A többit is!” Sorban dobáltuk le a kocsiról a farát, a szügyét, a Görgey felsőtestét. Lerakodtuk az egészet, még nem sem izzadtunk. Mindenki némán tisztelt bennünket, én pedig nem szóltam, hogy megkönnyebbedtek azok a vasak. Én is bemutatkoztam a nagyapádnak: „doktor Puha Dobostorta vagyok. Ügyvéd.”

Rögtön kivettem a beszámolómból, mitől könnyebbedtek meg azok a vasak! Mert nagyapa rájuk nézett azzal a víztiszta, szép kék szemével! „Nem mondtad el, mi lett a ló tökével!” – figyelmeztette nagyapa az ügyvédet. „Ezt majdnem elfelejtettem!” – és doktor Puha hamiskásan úgy tett, mintha tényleg elfelejtette volna. „A tökét beolvastották. Abból lett a Sztálin szobor ujjja.”

Mit tudnék még a nagyapámról elmondani? Egyszer színházba vitt, egy kötelező olvasmányból készült darabot játszottak a Nemzetiben. Az egyik jelenet Kossuthról szólt, hogyan akarták megölni az emigrációban. De Kossuth csak ránézett a merénylőre, s annak kezéből kihullott a tör. „Mi az a fény az ön szemében, hogy azzal ölni és sújtani tud?” – szavalta a színész. „Az én szememben az igazság fénye ég” – válaszolta Kossuth – „és azt bűnnel megcsalni nem lehet”.

Oldalra néztem a sötétben, nagyapára, mert eszembe jutott az ő varázslatos pillantása. De nagyapa úgy tett, mint-ha szunyókálna a székben. Eltakarta kezével a szemét.